

UBEZPIECZENIA CHOROBY, WYPADKOWE I MACIERZYŃSKIE ROLNIKÓW – POTRZEBA ZMIAN

MARIAN PODSTAWKA
ŁUKASZ PODSTAWKA

Abstrakt

Celem opracowania jest przedstawienie zakresu podmiotowego i przedmiotowego ubezpieczenia chorobowego, wypadkowego i macierzyńskiego rolników. Opracowanie odnosi się do dochodów i wydatków Funduszu Składowego i ich korelacji z wysokością wypłacanych świadczeń. W opracowaniu wykorzystano metody analizy finansowej, metody analizy opisowej i logicznego wnioskowania. Wyniki badań przedstawiono w formie tabelarycznej.

Na przestrzeni lat 2009-2019 nastąpił spadek liczby osób ubezpieczonych. Fundusz Składowy, w miarę upływu lat, w coraz większym stopniu finansuje zadania pośrednio związane z ubezpieczeniem chorobowym, wypadkowym i macierzyńskim. Z przeprowadzonej oceny wynika, że aktualnie istniejące regulacje prawne dotyczące I filara ryzyk ubezpieczeniowych KRUS, tj. chorobowych, wypadkowych i macierzyńskich, zawarte w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników uległy dezaktualizacji i wymagają zmian. Nowego regulowania wymaga definicja wypadku przy pracy rolniczej. Chodzi tu o rozszerzenie zakresu działalności rolniczej o czynności związane z przetwórstwem surowców rolniczych, świadczeniem usług, dozorem i ochroną mienia oraz z prowadzeniem pozarolniczej działalności gospodarczej.

Słowa kluczowe: ubezpieczenia rolne, ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenia chorobowe, ubezpieczenia wypadkowe, ubezpieczenia macierzyńskie.

Kody JEL: H55, I13, G52, Q14.

Prof. dr hab. Marian Podstawka, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Zakład Finansów i Zarządzania Ryzykiem; ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa (marian.podstawka@ierigz.waw.pl). ORCID iD: 0000-0002-3834-0743.

Mgr Łukasz Podstawka, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Wydział Nauk Ekonomicznych, Instytut Ekonomii i Finansów, Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw, Zakład Ekonomiki Produkcji i Usług; ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa (lukasz_podstawka@sggw.pl). ORCID iD: 0000-0002-7394-0218.

Wstęp

Przepisy ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników podzieliły ryzyka ubezpieczeniowe dotyczące rolników na dwa filary¹. Pierwszy dotyczy ryzyk: wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego, drugi natomiast ryzyka: emerytalnych i rentowych. Podziałowi tych grup ryzyk towarzyszą odrębne sposoby organizacji i ich finansowania. Ryzyka zaliczone do pierwszego filaru zorganizowane są na zasadzie samofinansowania się i obsługiwane są przez Fundusz Składkowy. W dalszej części opracowania przedstawiona zostanie jego sytuacja finansowa, która rozpatrywana będzie pod kątem wysokości wypłaconych świadczeń.

Celem opracowania jest przedstawienie zakresu podmiotowego i przedmiotowego ubezpieczenia chorobowego, wypadkowego i macierzyńskiego. Opracowanie odnosić się będzie także do dochodów i wydatków Funduszu Składkowego i ich związku z wysokością wypłacanych świadczeń. Przedstawione zostaną także działania około ubezpieczeniowe realizowane przez Fundusz Składkowy wynikające z art. 66 i art. 77 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. W opracowaniu przedstawione zostaną uwagi dotyczące aktualnej definicji wypadku przy pracy rolniczej. Na podstawie przeprowadzonej analizy zaprezentowano propozycje nowych regulacji dotyczących zakresu przedmiotowego ubezpieczenia chorobowego, wypadkowego i macierzyńskiego. Dodatkowo przedstawiono zmiany w organizacji i zarządzaniu zadaniami i finansami przez Fundusz Składkowy.

W pracy przyjęto następujące hipotezy badawcze:

- W latach 2009-2019 wypłaty z Funduszu Składkowego w coraz mniejszym stopniu finansowały zadania ubezpieczeniowe polegające na wypłacie zasiłków chorobowych, macierzyńskich i jednorazowych odszkodowań.
- Aktualnie istniejąca definicja wypadku przy pracy rolniczej nie obejmuje takich czynności, jak: dozór i ochrona mienia, przetwórstwo produktów rolnych, świadczenie usług i prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej i działań specjalnych (oprócz pszczelarstwa).

Materialy i metody

W opracowaniu wykorzystano dane finansowe Funduszu Składkowego, sprawozdania KRUS oraz regulacje prawne zawarte w ustawie z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, a także metody analizy tabelarycznej, metody analizy opisowej i logicznego wnioskowania.

¹ Dz.U. nr 174 z 2020 r.

Wyniki

Zakres podmiotowy ubezpieczenia chorobowego, wypadkowego i macierzyńskiego

Zgodnie z art. 7 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników ubezpieczeniu temu podlega:

- Rolnik, którego gospodarstwo rolne obejmuje obszar użytków rolnych, gruntów pod stawami, gruntów zadrzewionych, zakrzewionych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny produkcji rolniczej.
- Domownik rolnika, czyli osoba, która ukończyła 16 lat, pozostaje z rolnikiem we wspólnym gospodarstwie domowym lub zamieszkuje na terenie jego gospodarstwa rolnego albo w bliskim sąsiedztwie, stale pracuje w gospodarstwie rolnika i nie jest związana z rolnikiem stosunkiem pracy.
- Pomocnik rolnika, czyli osoba pełnoletnia, z którą zawarł umowę o pomocy przy zbiorach.

Przy czym umowa o pomocy przy zbiorach dotyczy chmielu, owoców, warzyw, tytoniu, ziół i roślin zielarskich, i obejmuje takie czynności jak: zbieranie chmielu, owoców, warzyw, tytoniu, ziół lub roślin zielarskich, usuwanie zbędnych części roślin oraz ich klasyfikowanie, sortowanie, przygotowanie do transportu, przechowywania lub sprzedaży. W umowie o pomocy przy zbiorach określić należy zakres i czas czynności wykonywanych przez pomocnika rolnika. Wykonywanie tych czynności, w świetle przepisów, nie stanowi zatrudnienia w rozumieniu Kodeksu pracy². Pomocnik rolnika przed podpisaniem umowy o pomocy przy zbiorach składa oświadczenie o liczbie dni pracy, jaką będzie świadczył przy zbiorach u danego rolnika, a także u innych rolników. Łączny czas świadczenia pomocy przy zbiorach przez jednego pomocnika rolnika nie może przekroczyć 180 dni w roku kalendarzowym³.

Zakres przedmiotowy ubezpieczenia chorobowego, wypadkowego i macierzyńskiego

Świadczeniami z tego rodzaju ubezpieczenia są:

- Jednorazowe odszkodowanie z tytułu stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu albo śmierć wskutek wypadku przy pracy rolniczej lub z tytułu rolniczej choroby zawodowej⁴.

Świadczenie to przysługuje ubezpieczonemu, który doznał stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu na skutek wypadku przy pracy rolniczej lub w związku z rolniczą chorobą zawodową. Ten rodzaj wsparcia przysługuje również członkom rodziny ubezpieczonego, który zmarł wskutek wypadku przy pracy rolniczej lub w związku z rolniczą chorobą zawodową. Przy czym za członków rodziny ubezpieczonego uważa się małżonka, dzieci własne i przysposobione, pasierbów, wnuki, rodzeństwo, jeżeli w dniu śmierci ubezpieczonego spełniali oni

² Art. 91 a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników Dz.U. nr 174 z 2020 r.

³ Art. 91 c ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników Dz.U. nr 174 z 2020 r.

⁴ Art. 9 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników Dz.U. nr 174 z 2020 r.

warunki uzyskania renty rodzinnej. Członkami rodziny ubezpieczonego są także rodzice, osoby przysposabiające, macocha, ojczym, jeżeli w dniu śmierci ubezpieczonego prowadzili z nim wspólne gospodarstwo domowe lub ubezpieczony przyczynia się w znacznym stopniu do ich utrzymania, albo posiadali oni z tytułu wyroku sądowego prawo do alimentów ze strony ubezpieczonego⁵.

Jednorazowe odszkodowanie nie przysługuje, jeżeli ubezpieczony spowodował wypadek umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa, albo będąc w stanie nietrzeźwości czy pod wpływem środków odurzających i innych o podobnym działaniu. W praktyce wiele problemów powstaje z uznaniem zdarzenia za wypadek przy pracy rolniczej. Zgodnie z art. 11⁶ za wypadek przy pracy rolniczej uważa się nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną, które nastąpiło podczas wykonywania czynności związanych z prowadzeniem działalności rolniczej albo pozostających w związku z ich wykonywaniem i miało miejsce:

- 1) Na terenie gospodarstwa rolnego, które ubezpieczony prowadzi lub w którym stale pracuje, albo na terenie gospodarstwa domowego bezpośrednio związanego z gospodarstwem rolnym lub
- 2) W drodze ubezpieczonego z mieszkania do gospodarstwa rolnego lub
- 3) Podczas wykonywania poza terenem gospodarstwa rolnego zwykłych czynności związanych z prowadzeniem działalności rolniczej albo w związku z wykonywaniem tych czynności lub
- 4) W drodze do miejsca wykonywania tych czynności albo w drodze powrotnej.

Reasumując, aby dane zdarzenie mogło być objęte ochroną ubezpieczeniową, muszą zaistnieć kumulatywnie następujące okoliczności: nagłość, czynnik zewnętrzny, związek z pracą rolniczą, powstały uszczerbek na zdrowiu i miejsce wystąpienia zgodnie z pkt. 1, 2, 3 i 4. Istniejąca w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników definicja wypadku odnosi się do czynności związanych z prowadzeniem działalności rolniczej. O czynnościach zaliczanych do zakresu działalności rolniczej rozstrzyga art. 6, pkt. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Zgodnie z jego treścią przez działalność rolniczą rozumie się czynności w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej, w tym ogrodniczej, sadowniczej, pszczelarskiej i rybnej. Istniejący wykaz czynności zaliczanych do działalności rolniczej nie jest logiczny i kompletny. Pomija on chociażby czynności związane z działaniami specjalnymi produkcji rolniczej, takimi jak: uprawa grzybów i grzybni, produkcja drobiu mięsnego, rzeźnego i wylęgowego itp. Wykaz zawiera tylko produkcję pszczelarską.

Oprócz tego zakres czynności związanych z działalnością rolniczą jest szerszy. Obejmować może czynności związane z przetwarzaniem, sprzedażą produktów rolniczych, z dozorem i ochroną majątku, świadczeniem usług itp.⁷ Wreszcie, zgodnie z nowelizacją ustawy w dniu 2 kwietnia 2004 r., ubezpieczeniem objęci są także rolnicy prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą. Jeżeli są ubezpieczeni w KRUS i opłacają składki z tytułu tego ubezpieczenia, to czynności związane z tą działalnością winny być też objęte ochroną ubezpieczeniową.

⁵ Art. 10 pkt. 1a ustawy o ubezpieczeniu rolników Dz.U. nr 174 z 2020 r.

⁶ Art. 11 ustawy o ubezpieczeniu rolników Dz.U. nr 174 z 2020 r.

⁷ Wyrok z 23 października 1980 r. SN III URN40/80 PiZS; 1982/7/55.

Nowego uregulowania wymagają kwestie związane z rażącym niedbalstwem. Rażące niedbalstwo zachodzi wówczas, gdy poszkodowany podejmuje działania z naruszeniem przepisów o ochronie zdrowia i życia, chociaż mógł i powinien przewidzieć grożące mu niebezpieczeństwo, co dla każdego człowieka o przeciętnej przezorności jest oczywiste⁸. To uregulowanie rażącego niedbalstwa nie pasuje do pracy w gospodarstwie rolnym (Podstawka, 1998). Rolnika nie obowiązują kodeks pracy i tym samym przepisy o higienie i bezpieczeństwie pracy. Rolnik, wykonując pracę, występuje w roli pracownika i pracodawcy (Jagła, 2014). Zdefiniowanie rażącego niedbalstwa przez analogię do działów pozarolniczych nie jest możliwe w przypadku pracy rolniczej. Wydaje się, że lepszym rozwiązaniem byłoby sporządzenie wykazu zaniedbań, sytuacji wskazujących, że przyczyną wypadku przy pracy rolniczej było rażące niedbalstwo.

Wysokość wypłacanego jednorazowego odszkodowania ustala się w wysokości proporcjonalnej do określonego procentowo stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu. Od 17 maja 2018 r. jednorazowe odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy rolniczej lub rolniczej choroby zawodowej wynosi 809 zł za każdy procent uszczerbku na zdrowiu. Z tytułu wypadku śmiertelnego, gdy do odszkodowania uprawniony jest małżonek lub dziecko zmarłego, jego kwota wynosi 80 900 zł.

- Drugim rodzajem świadczenia z tytułu ubezpieczenia chorobowego, wypadkowego i macierzyńskiego jest zasiłek chorobowy.

Świadczenie to przysługuje ubezpieczonemu, który skutek choroby jest niezdolny do pracy nieprzerwanie przez co najmniej 30 dni. Zasiłek chorobowy przysługuje nie dłużej niż przez 180 dni. Po wyczerpaniu tego okresu, jeżeli ubezpieczony rokuje odzyskanie zdolności do pracy, zasiłek chorobowy może zostać przedłużony, jednak maksymalnie o dalsze 360 dni. Świadczenie to wypłacane jest na podstawie zaświadczenia lekarskiego. Świadczenie przysługuje po 12 miesiącach karencji dla osoby, która została objęta ubezpieczeniem wypadkowym, chorobowym, macierzyńskim na wniosek, z wyjątkiem zasiłku chorobowego z tytułu wypadku przy pracy rolniczej. Zasiłek chorobowy nie przysługuje za okres przebywania ubezpieczonego na koszt KRUS w zakładach opieki zdrowotnej w celu rehabilitacji, po ustaniu ubezpieczenia i za okres pobierania zasiłku macierzyńskiego. Od 24 czerwca 2009 r. zasiłek chorobowy wynosi 10 zł za każdy dzień czasowej niezdolności do pracy trwającej nieprzerwanie przez co najmniej 30 dni.

- Kolejnym świadczeniem z tytułu ubezpieczenia do 2016 roku był zasiłek macierzyński.

Aktualnie świadczenie to wypłacane jest z Funduszu Emerytalnego Rolników. Od 1 stycznia 2016 r. zasiłek macierzyński przysługuje osobie ubezpieczonej z mocy ustawy lub na wniosek w ramach ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego, macierzyńskiego oraz emerytalno-rentowego bądź tylko ubezpieczenia emerytalno-rentowego, która to osoba:

⁸ Wyrok z 23 października 1980 r. SN III URN40/80 PiZS; 1982/7/55.

- jest matką albo ojcem dziecka,
- przysposobiła dziecko w wieku do 7 lat życia,
- przyjęła dziecko w wieku do 7 lat życia na wychowanie,
- przyjęła dziecko do 7 lat życia na wychowanie w ramach rodziny zastępczej.

Zasiłek macierzyński przysługuje przez okres:

- 52 tygodni – w przypadku urodzenia jednego dziecka przy jednym porodzie,
- 65 tygodni – w przypadku urodzenia dwojga dzieci przy jednym porodzie,
- 67 tygodni – w przypadku urodzenia trojga dzieci przy jednym porodzie,
- 69 tygodni – w przypadku urodzenia czworga dzieci przy jednym porodzie,
- 71 tygodni – w przypadku urodzenia pięciorga dzieci przy jednym porodzie.

Od 1 stycznia 2016 r. zasiłek macierzyński wynosi 1000 zł miesięcznie⁹.

Fundusz Składkowy oraz jego organizacyjne i finansowe osobliwości

Ubezpieczenie chorobowe, wypadkowe i macierzyńskie (do 2016 r.) obsługuje Fundusz Składkowy, którego dochody pochodzą ze składek. Fundusz posiada osobowość prawną. Funkcję jednoosobowego zarządu pełni z mocy ustawy Prezes KRUS pod nadzorem Rady Rolników. Rada Rolników pełni funkcję nadzorczą poprzez wybieraną ze swego grona Radę Nadzorczą. Formalnie Fundusz Składkowy jest odrębnym od KRUS bytem organizacyjno-prawnym, posiada odrębny status prawny jako osoba prawna typu fundacyjnego (Czechowski, 2001).

Tak jak wspomniano, Fundusz Składkowy funkcjonuje na zasadzie samofinansowania, jednakże o wysokości składek decyduje Rada Rolników, a o wysokości świadczeń Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, co prawda po zaopiniowaniu przez Radę Rolników. Wydaje się, że ten różnicowany instytucjonalnie dualizm odpowiedzialności za składki i świadczenia jest rozwiązaniem wadliwym, z punktu widzenia racjonalnego zarządzania majątkiem i finansami. Zasadnym byłoby, aby całokształt decyzji związanych z Funduszem Składkowym powierzyć wyłącznie Radzie Rolników. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi winien mieć jednak nadzór państwowi nad funkcjonowaniem Funduszu Składkowego.

Art. 66 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników¹⁰ stanowi, że KRUS może inicjować i wspierać rozwój ubezpieczeń dla rolników i członków ich rodzin, prowadzonych przez towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych. Kasa może udzielać pomocy w powstaniu i działalności takich towarzystw. Zakres i zasady udzielania pomocy oraz limity wydatków określa Prezes KRUS w porozumieniu z Radą Rolników lub na jej wniosek. Z kolei art. 77a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników zawiera wykaz zadań publicznych i innych działań, które mogą być wspierane środkami Funduszu Składkowego. Są wśród nich działania na rzecz organizacji pożytku publicznego oraz związane z zapobieganiem wypadkom, z rehabilitacją leczniczą, z kłeskami żywiołowymi i sytuacjami kryzysowymi oraz programami zawodowymi. Art. 77 stanowi, że z Funduszu Składkowego można finansować niedobory Funduszu Administracyjnego oraz Funduszu Prewencji i Rehabilitacji. Ponadto środki Fun-

⁹ Art. 35a i 35b ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, Dz.U. nr 174 z 2020.

¹⁰ Dz.U. nr 174 z 31 lipca 2020 r.

duszu Składkowego przeznaczone są na finansowanie kosztów zarządzania funduszem i kosztów funkcjonowania Rady Rolników. O ile na działania wymienione w art. 66 ustawa określa, że koszty nie mogą przekroczyć 1% planowanych wydatków funduszu w danym roku, to o tyle pozostałe środki nie są określone. Czyni to sytuację mało przejrzystą i transparentną¹¹. W przeszłości wiele różnego rodzaju działań Funduszu Składkowego związanego m. in. z wykupieniem udziałów w TUW w Warszawie, w Polskiej Kasie Rolnej S.A., w Banku Rolno-Przemysłowym S.A., w Centrum Rozwoju Systemów Medycznych S.A., było zakwestionowanych przez kontrolę NIK (Jagła, 2014).

Tabela 1

*Finanse Funduszu Składkowego Ubezpieczenia Społecznego Rolników
w latach 2009-2019 (w tys. zł)*

Rok	Wpływ należności z tytułu składek	Wydatki FSUSR na świadczenia z ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego		
		Zasiłki chorobowe	Zasiłki macierzyńskie	Jednorazowe odszkodowania powypadkowe
2009	542 764,8	362 976,7	98 463,1	61 003,5
2010	601 879,6	393 106,4	99 422,1	58 159,8
2011	703 289,1	397 120,2	96 392,1	59 535,9
2012	720 967,1	400 866,4	100 236,8	69 830,6
2013	702 703,5	409 951,5	97 754,9	74 453,4
2014	688 793,1	403 487,0	95 599,0	76 290,7
2015	689 795,7	392 640,5	101 424,4	71 813,4
2016	668 118,3	366 622,8	-	69 236,5
2017	648 646,7	341 305,3	-	66 407,0
2018	621 914,2	305 673,9	-	69 221,9
2019	605 189,7	270 775,3	-	63 429,7

Źródło: Dane KRUS.

Zadania wymienione w art. 77, które wspiera Fundusz Składkowy są ważne, społecznie i ubezpieczeniowo pożyteczne. Jednakże winny mieć one także, jak te wymienione w art. 66, ograniczony poziom finansowania w stosunku do przychodów. Przytoczone problemy Funduszu Składkowego związane z organizacją, nadzorem i zarządzaniem, uregulowane ustawą z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, wskazują na potrzebę zmian. Interesującym zagadnieniem jest związek sytuacji finansowej z kwotami wypłacanych świadczeń. Stosowne informacje przedstawia tabela 1. W świetle danych obserwujemy zmienną sytuację, jeśli chodzi o wpływy z tytułu składek od ubezpieczonych rolników. Jest to uzależnione od liczby osób wpłacających, stawek i stopnia ściągальności.

¹¹ Na przykład przychody ze świadczeń związane z kosztami funkcjonowaniem OFE. W latach 1999-2011 wynosiły one za zarządzanie 7% pobranych składek.

W badanych latach wpływy z tytułu składek wynosiły od 542 mln zł w 2009 r. do 720 mln zł w 2012 r. W 2019 r. wyniosły one ponad 605 mln zł. Jeśli chodzi o składkę, to w I kwartale 2009 r. wynosiła ona 26 zł miesięcznie od ubezpieczonego, a w I kwartale 2019 r. była to kwota 42 zł od ubezpieczonego. Jest to wzrost o ponad 161%¹². Nie przekłada się jednak na wzrost dochodów Funduszu Składkowego. Wynika stąd wniosek, że na przestrzeni lat 2009-2019 nastąpił spadek liczby osób ubezpieczonych. W 2009 r. było 1,550 mld płatników składek, natomiast w 2019 r. nieco ponad 1,200 mld¹³. Jeśli chodzi o stronę wydatków Funduszu Składkowego, to dane przedstawione w tabeli 1 dotyczą wydatków związanych z wypłatą świadczeń. Brak jest informacji dotyczących zaangażowania środków funduszu określonych w art. 66 i 77. W tabeli 2 pośrednio dokonano ustaleń wielkości wydatków z tych tytułów. Z informacji zawartych w tabeli wynika, że Fundusz Składkowy, w miarę upływu lat, w coraz większym stopniu finansuje zadania pośrednio związane z ubezpieczeniem chorobowym, wypadkowym i macierzyńskim.

Tabela 2

Dochody i wydatki Funduszu Składkowego w latach 2009-2019 (w tys. zł)

Rok	Wpływy z tytułu składek	Wydatki z tytułu świadczeń			Suma wypłat z tytułu świadczeń	Różnica pomiędzy wpływami a wydatkami
		Zasiłki chorobowe	Jednorazowe odszkodowania	Zasiłki macierzyńskie		
2009	542 764,8	362 976,7	61 003,5	98 463,1	522 443,3	20 321,5
2010	601 879,6	393 106,4	58 159,8	99 422,1	550 688,3	51 191,3
2011	703 289,1	397 120,2	59 535,9	96 392,1	553 048,2	150 240,9
2012	720 967,1	400 866,4	69 830,6	100 236,8	570 933,8	150 033,3
2013	702 703,5	409 951,5	74 453,4	97 754,9	582 159,8	120 543,7
2014	688 793,1	403 487,0	76 290,7	95 599,0	575 376,7	113 416,4
2015	689 795,7	392 640,5	71 813,4	101 424,4	565 878,3	123 917,4
2016	668 118,3	366 622,8	69 236,5	-	435 859,3	232 259,0
2017	648 646,7	341 305,3	66 407,0	-	407 712,3	240 934,4
2018	621 914,2	305 673,9	69 221,9	-	374 895,8	247 018,4
2019	605 189,7	270 775,3	63 429,7	-	334 205,0	270 984,7

Źródło: Dane KRUS.

Do tego dodatkowo przyczynił się fakt, że od 2016 r. świadczenia w postaci zasiłku macierzyńskiego wypłacane są z Funduszu Emerytalno-Rentowego Rolników. Wobec tego wypłaty z Funduszu Składkowego w coraz mniejszym stopniu finansują zadania ubezpieczeniowe. W ostatnich latach (2016-2019) wypłaty z Funduszu Składkowego na te cele stanowiły odpowiednio od 96 do 55% wpły-

¹² www.krus.gov.pl.

¹³ KRUS, 2019, s. 13.

wów z tytułu składek. Podane dane wskazują na potrzebę zmian zasad organizacyjno-finansowych Funduszu Składkowego. Aktualnie istniejące regulacje prawne pozwalają na to, aby środki ze składek finansowały zadania pośrednio związane z ubezpieczeniem. Informacje przedstawione w tabeli 2 i wypływające z nich wnioski pozwalają pozytywnie zweryfikować hipotezę pierwszą.

W tej sytuacji kwota zasiłku chorobowego od 2009 r. nie została zmieniona i wynosi 10 zł za dzień niezdolności do pracy spowodowanej chorobą. Zasiłek chorobowy ma na celu zrekomensować koszty zatrudnienia innej osoby w gospodarstwie w przypadku niezdolności do pracy ubezpieczonego rolnika. Nie trzeba przeprowadzać dowodów naukowych, aby stwierdzić, że świadczenie to nie realizuje swojego zadania. Ubezpieczony rolnik za 10 zł za dzień nie jest w stanie zatrudnić innej osoby.

Nieco korzystniejsza jest sytuacja, jeśli o chodzi o jednorazowe odszkodowanie z tytułu stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu. Aktualna wartość tego świadczenia wynosi 809 zł za każdy procent uszczerbku na zdrowiu¹⁴. W 2009 r. za każdy procent uszczerbku na zdrowiu wypłacano kwotę 550 zł¹⁵. W tym przypadku zanotowano blisko 150% wzrost tego świadczenia. Wobec tego hipoteza druga jest tylko częściowo zweryfikowana pozytywnie.

Brak jest korelacji pomiędzy wysokością wypłaconego zasiłku chorobowego a sytuacją dochodową Funduszu Składkowego. Natomiast tę korelację obserwujemy pomiędzy jednorazowym odszkodowaniem za 1% uszczerbku na zdrowiu. Z tym jednak, że rekompensata w KRUS za 1% uszczerbku jest niższa niż w ZUS, gdzie wynosi ona 20% przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej. Wydaje się, że w podobny sposób należałoby rekompensować za uszczerbek na zdrowiu w KRUS.

Wnioski

W opracowaniu przedstawiono uwagi dotyczące I filara ryzyk ubezpieczeniowych KRUS, tj. chorobowych, wypadkowych i macierzyńskich. Z przeprowadzonej oceny wynika, że aktualnie istniejące regulacje prawne ich dotyczące, zawarte w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników, uległy dezaktualizacji. Wymagają one zmian. Nowego regulowania wymaga definicja wypadku przy pracy rolniczej. Chodzi tu o rozszerzenie zakresu działalności rolniczej o czynności związane z przetwórstwem surowców rolniczych, świadczeniem usług, dozorem i ochroną mienia oraz z prowadzeniem pozarolniczej działalności gospodarczej. W definiowaniu działalności rolniczej winny znaleźć się także te czynności, które dotyczą działów specjalnych produkcji rolniczej. Zakres działań wymieniony w art. 77 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników należy ograniczyć limitem wydatków z Funduszu Składkowego. Pozwoli to na zwiększenie wypłacanych świadczeń z ubezpieczenia chorobowego i wypadkowego. Tym samym Fundusz Składkowy będzie realizować zadania ubezpieczeniowe, do których został powo-

¹⁴ Rozp. Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 12 kwietnia 2018 r. (Dz.U. z 2018 r., poz. 827).

¹⁵ Dz.U. nr 98, poz. 652 z 2008 r.

łany. Jednorazowe odszkodowanie ma związek z sytuacją dochodową Funduszu Składkowego. Natomiast brak jest takiego związku z wysokością wypłacanego zasiłku chorobowego, którego wysokość wynosi 10 zł za dzień choroby, i nie została zmieniona od 2009 r. Celowym byłoby, aby Fundusz Składkowy miał obowiązek gromadzenia rezerw, tak jak czynią to towarzystwa ubezpieczeniowe. Tworzenie rezerw ma swoje uzasadnienie w przypadku nasilenia się zdarzeń losowych lub katastroficznych. Planując przychody tego funduszu, nie zawsze można przewidzieć jego wydatki. Doświadczenia związane z COVID-19 dobitnie świadczą o potrzebie tworzenia takich rezerw.

Literatura

- Czechowski, P. (2001). Pozycja prawna Funduszu Składkowego Ubezpieczenia Społecznego Rolników w świetle nowelizacji ustawy. *Ubezpieczenia w rolnictwie. Materiały i studia*, nr 4(12), s. 43-47.
- KRUS (2019). *Informacje podstawowe. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego*. Warszawa: KRUS.
- Podstawka, M. (1998). *Rolnicze ubezpieczenia społeczne w Polsce oraz propozycja ich zmian*. Warszawa: SGGW.
- Jagła, W. (2014). *Problemy ubezpieczenia społecznego rolnika*. W: W. Józwiak (red.). Program Wieloletni 2011-2014, nr 132. Warszawa: IERiGŻ-PIB.

Akty prawne:

- Wyrok z 23 października 1980 r. SN III URN40/80 PiZS; 1982/7/55.
- Dz.U. nr 174 z 31 lipca 2020 r.
- Dz.U. nr 98, poz. 652 z 2008 r.
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 12 kwietnia 2018 r., Dz.U. poz. 827 z 2018 r.

Strony internetowe:

www.krus.gov.pl

SICKNESS, ACCIDENT, AND MATERNITY INSURANCE FOR FARMERS: A NEED FOR CHANGE

Abstract

The aim of the study is to present the subjective and objective aspects of sickness, accident, and maternity insurance for farmers. The study deals with the income and expenses of the Contribution Fund and their correlation with the amount of benefits paid. The study uses financial analysis methods, descriptive analysis methods, and logical inference. Results are presented in tabular form.

Between 2009 and 2019, there was a decrease in the number of insured persons. The Contribution Fund has been increasingly financing tasks indirectly related to sickness, accident, and maternity insurance. The conducted assessment shows that the currently existing legal regulations concerning the first pillar of insurance risks by the Agricultural Social Insurance Fund (KRUS), i.e., sickness, accident, and maternity risks, specified in the Farmers' Social Insurance Act, have become obsolete and require changes. The definition of an accident at work in agriculture requires a new regulation. It is about extending the scope of agricultural activity to include activities related to the processing of agricultural raw materials, provision of services, supervision and protection of property, and conducting non-agricultural business activities.

Keywords: agricultural insurance, social insurance, sickness insurance, accident insurance, maternity insurance.

Data nadesłania: 24.03.2021.

Data ostatniej recenzji: 22.07.2021.

Data akceptacji do druku: 26.08.2021.

O ile nie jest to stwierdzone inaczej, wszystkie materiały na stronie są dostępne na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa 4.0 Międzynarodowe.

Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB.

